

Нађа Куртовић-Фолић
 Мирјана Роџер-Блажојевић
 Ренајна Јадрешин-Милић

ПРОУЧАВАЊЕ СТИЛОВА И ФОРМИ У АРХИТЕКТУРИ

ПРИКАЗ РАДА НА ПОСЕБНОМ ПРОГРАМУ 2 –

РАЗВОЈ И ТЕОРИЈА АРХИТЕКТУРЕ И УМЕТНОСТИ НА

АРХИТЕКТОНСКОМ ФАКУЛТЕТУ УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ

У циљу унапређења наставе на Архитектонском факултету Универзитета у Београду пре више од једне деценије уведени су посебни програми, како би се студентима, од четврте године студија, омогућило да кроз избор једног од понуђених програма искажу своје интересовање за одређене специфичне проблеме грађитељства, и да кроз рад у настави овладају ширим и садржајнијим знањем из појединих области деловања архитектата у пракси.¹

Катедра за развој архитектуре и уметности, данас Катедра за историју и теорију архитектуре и уметности, је развијала и реализовала два посебна програма: ПП1 – Заштита и ревитализација историјских урбаних целина (који је водио проф. др Јован Нешковић)² и ПП2 – Развој и теорија архитектуре и уметности (који води проф. др Нађа Куртовић-Фолић)³, који су изазвали велику пажњу и интересовање студената, те су их похађали студенти који су својим радом на предметима Катедре током претходне три године студија показали жељу да продубе своје знање из области историје опште и националне архитектуре и уметности, као и заштите и ревитализације грађитељског наслеђа.

*Наставни програм ПП2 –
 Развој и теорија архитектуре и уметности*

Овај програм настао је као последица праћења интересовања и жеља студената Архитектонског факултета у Београду, који су исказивали своју потребу да се кроз теоретску и практичну наставу шире и садржајније упознају са темама из историје грађитељства, за које није било довољно простора и времена у општој настави у прве

три године студија. Окретање пажње студената ка грађитељском наслеђу свакако је било одраз идејних кретања у светском и домаћем архитектонском стваралаштву током седамдесетих и осамдесетих година 20. века и деловања грађитеља који су развијали *пост-модерну архитектуру*. Међутим, овај вид враћања на форме из историјског грађитељства, кроз његово цитирање, еkleктично комбиновање, иронично и духовито тумачење и сл. изражавао је, у суштини, одвојеност, неразумевање, па и равнодушност према грађитељству прошлих времена,⁴ а у многим случајевима и површно познавање изворних идеја, принципа, метода и облика које су примењивали грађитељи у појединим историјским епохама. Из тог разлога циљ увођења продубљеније наставе из ове области био је да се будућим грађитељима путем проучавања архитектонске и урбане историје укаже на целовитост грађитељског искуства и значај који истраживање и познавање развоја општег и националног грађитељства има на савремено архитектонско деловање. Путем теоретског и практичног разматрања различитих аспеката историјског грађитељства, односно *Стилова и форми у архитектури, Теоретичара и теорија архитектуре, Старих техника грађења и Естетике и симболике у архитектури*,⁵ студенти су се упућивали да суштински упознају, али и критички сагледавају и вреднују, историјска искуства, како би развили сопствену грађитељску културу.

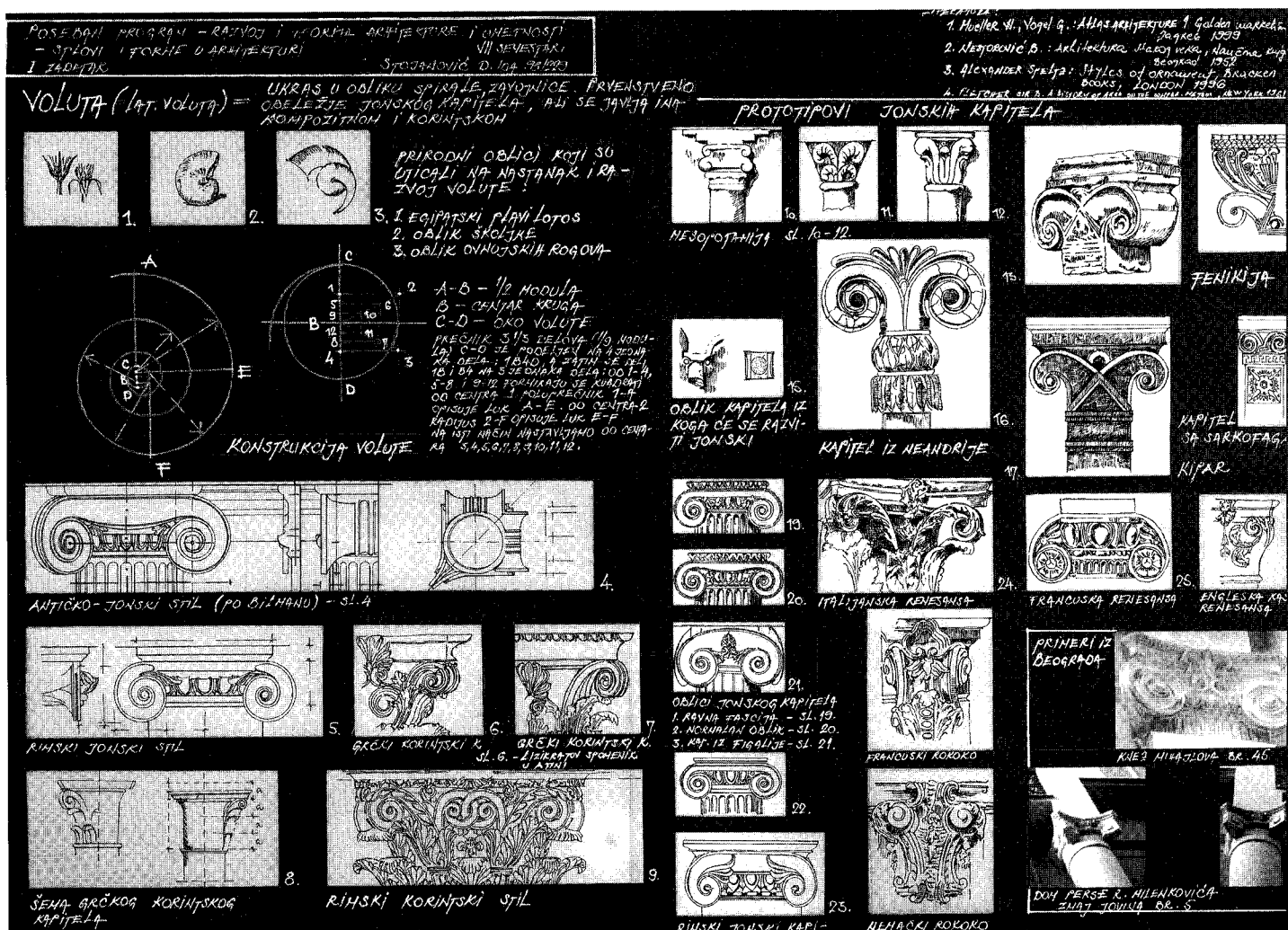
*Методологија рада на предмету
 Стилови и форме у архитектури*

Најзначајније место у програму има предмет *Стилови и форме у архитектури* који се реализује у три семестра,

кроз предавања и вежбе.⁶ На предавањима се излаже материја везана за порекло, формирање, развој и трансформацију стила у архитектури, као и различита тумачења термина архитектонске форме кроз историју и данas. Форме у архитектури се показују у општим развојним облицима као резултат кохерентних духовних и ликовних система с одређеним значењем и поруком. У практичној настави студенти кроз израду семинарских радова овладавају облицима и значењем појединих архитектонских и стилских елемената, основним принципима и формама стилских редова и појединих градитељских епоха, као и проблемима настанка, уобличавања и трансформације форми одређених врста и типова грађевина кроз историју. Наведени аспекти могу се посматрати у оквиру једног временског сегмента градитељства или једног подручја, односно кроз свеобухватно и упоредно праћење развоја одређене форме или стила кроз различите градитељске епохе.

У жељи да се настава на предмету даље развија и осавремени у складу са процесом реформе наставе на Архитектонском факултету у Београду и наставним програмима који се већ више година развијају на појединим архитектонским школама и институтима у Европи и Америци,⁷ у претходној школској години (2002/03), промењен је начин реализације и садржај практичне наставе на вежбама. Циљ је био да се студенти кроз израду графичких радова упознају са значењем одређених термина у класичној архитектури, античкој и ренесансној; истраже развој форми појединих стилских и архитектонских елемената кроз историју градитељства; и да овладају графичким приказивањем класичних профила и елемената. Из тог разлога је тема првог задатка била дефинисање значења и приказ развоја делова класичних архитектонских елемената, као што су: астрагал, абакус, акантус, анулет, антефикс, антемион, акротерија, балустра, гејзон, гирланда, дентил, ехинус, фасција, филет, фриз, конзола,

Сл. 1. Први задатак, волута, студенти Ида Стојановић

облика из репертоара класичне архитектуре зависио је од афинитета самих студената, али није могао бити произвољан већ поткрепљен одговарајућим историјским референцама.

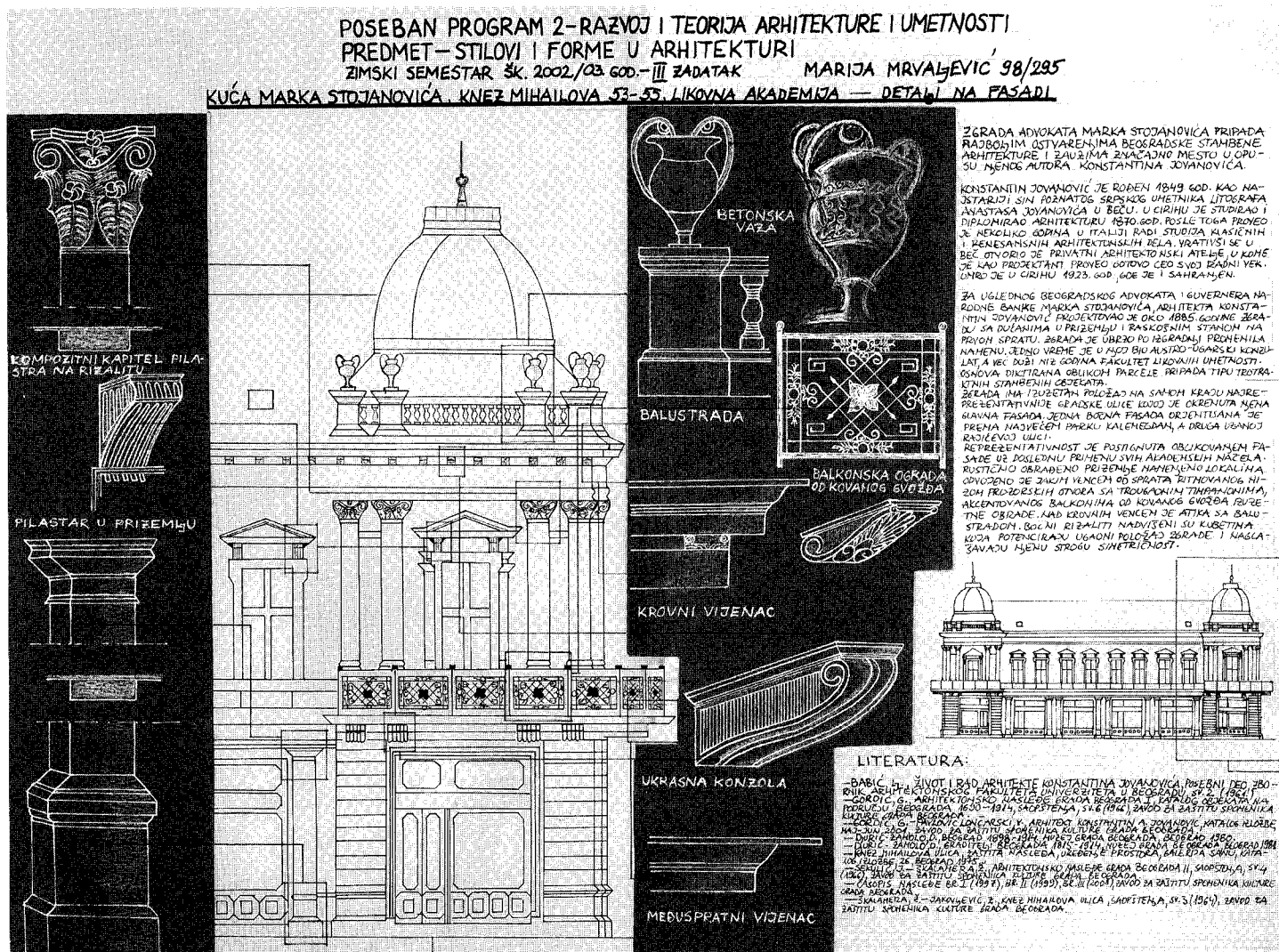
Остварени резултати

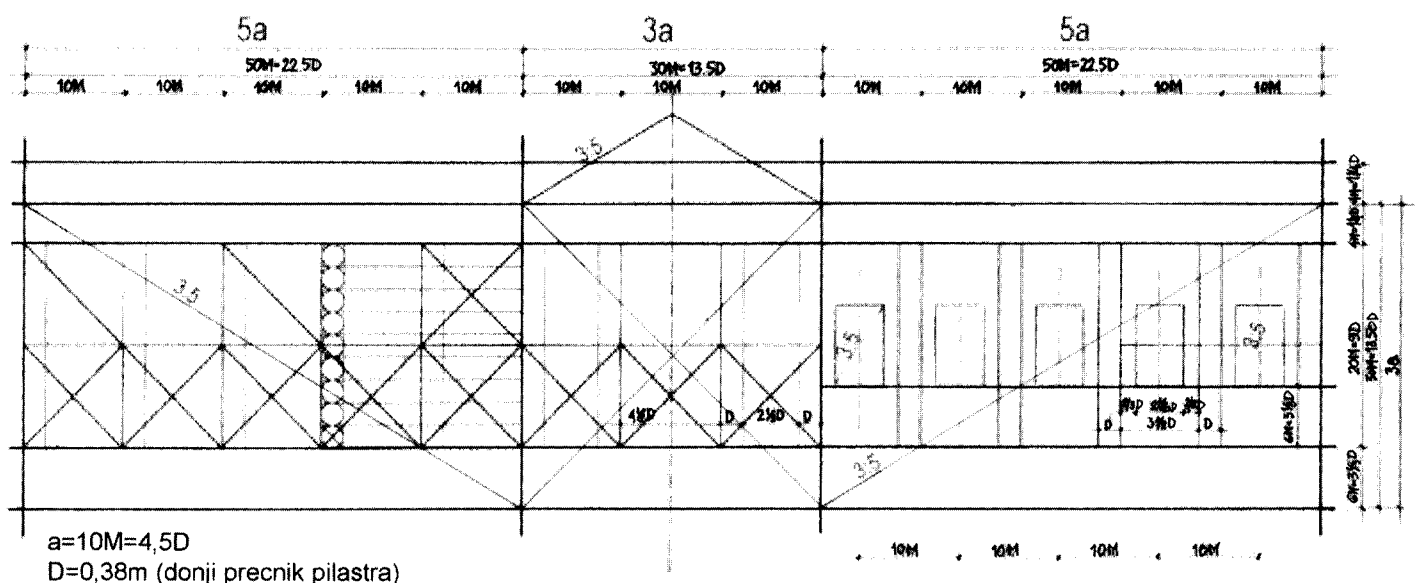
Након реализовања наведеног облика практичне наставе у оквиру прва два семестра из предмета *Стилови и форме у архитектури* уочено је да су студенти показали велики ентузијазам и способност да овладају знањима из области класичне архитектуре и на завидном нивоу графички прикажу развој појединих стилских облика и елемената. Такође, у оквиру четвртог задатка они су успе-

ли да и поред одређене круте детерминисаности класичне архитектуре, кроз уношење личног сензибилитета за поједине стилове и форме остваре креативан однос према историјским узорима. Њихове композиције нису имале карактер копије, већ личног тумачења одређеног стилског израза из историје.

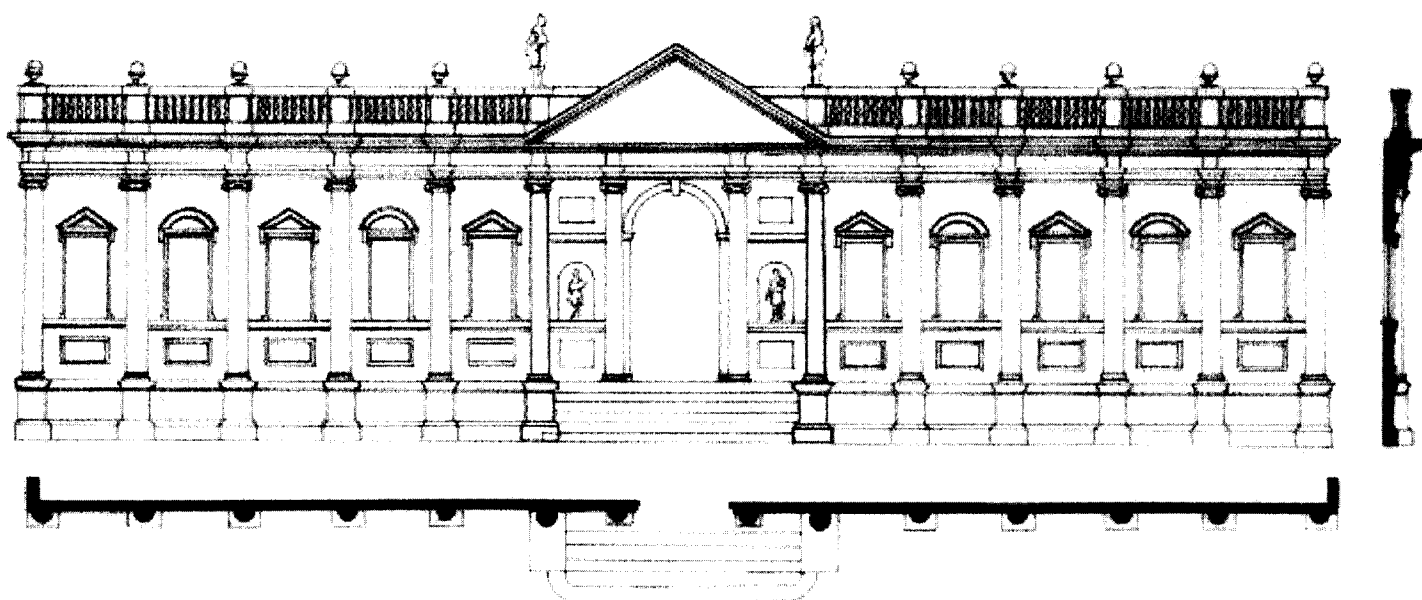
Кроз рад на приказаним задацима студенти су стекли предзнање и формирали критички однос према класичном наслеђу што ће им омогућити да у следећој фази рада, која ће за тему имати пројектовање малих ансамбала и грађевина у оквиру значајне културно-историјске целине, остваре савремена архитектонска дела која представљају суштинску обнову изворних принципа и хуманизма класичне архитектуре са свежином и снагом која одговара нашем савременом сензибилитету.⁸

Слика 3. Трећи задатак, анализа стилских елемената и детаља на главној фасади Куће М. Стојановића (Кнез Михаилова ул. 53–55), студент Марија Мрваљевић

Stilska fasada R 1:100

Слика 4. Четврти задатак, композиција и стилска обрада фасаде, студент Зорица Илић

Напомене:

¹ Студентима су током протеклих година били понуђени програми из различитих области, као што су: заштита и ревитализација градитељског наслеђа, проучавање историје и теорије архитектуре и уметности, урбана реконструкција, просторно планирање, ентеријер, биоклиматска архитектура, извођење радова и калкулације у грађевинарству, специфичне инжењерске конструкције и сл. Детаљније упознавање са садржајем ових програма је могуће преко интернет презентације факултета на адреси: www.arh.arh.bg.ac.yu

² Програм и остварени резултати на овом програму приказани су на Међународној конференцији »Архитектура и урбанизам на прагу III миленијума« која је одржана у Београду 1996. године, у виду постера и текста у пратећој монографији (под насловом: М. Ротер-Благојевић и Р. Јошић, *The search for the identity of the old city core of Zemun*, in *Architecture and Urbanism at the Turn of the III Millennium*, vol. 2, Faculty of Architecture University of Belgrade, Belgrade 1996, 455–459. Такође и у тексту: М. Ротер-Благојевић и П. Јошић, *Старо језиро Земун, истраживање, валоризација, заштити и ревитализација*, Гласник Друштва конзерватора Србије 21, Београд 1997, 161–164.

- ³ Приказ циљева, садржаја и методологије рада на овом програму дат је у тексту: Н. Куртовић-Фолић – М. Ротер-Благојевић – Р. Јадрешин-Милић, *Развој и теорија архитектуре и уметности*, Гласник Друштва конзерватора Србије 27, Београд 2003, 191–193.
- ⁴ На овакав однос према градитељском наслеђу указује проф. Паоло Портогези (Paolo Portoghesi) у тексту: *Classicism in Manhattan*, in *Porphyrios Associates, Recent Work*, Andreas Papadakis Publisher, London 1999, 9–12.
- ⁵ Као наставници на програму учествовали су проф. др Н. Куртовић-Фолић, проф. др И. Суботић и проф. др В. Мако, а као сарадници асис. мр М. Ротер-Благојевић, асис. П. Јошић, асис. В. Кулић, асис. Р. Јадрешин-Милић, асис. А. Игњатовић, арх. Ј. Протић и арх. Д. Маринковић. Шири приказ појединачних предмета дат је у наведеном тексту Н. Куртовић-Фолић – М. Ротер-Благојевић – Р. Јадрешин-Милић, *Развој и теорија архитектуре и уметности*, 191–193.
- ⁶ Предмет у седмом семестру има 2 часа предавања и 1 један час вежби, у осмом семестру 1 час вежби и у деветом семестру 6 часова вежби.
- ⁷ Изучавање и обнова принципа и форми класичне архитектуре присутни су у оквиру наставних програма на америчким универзитетима Колумбија (Columbia University), у Сиракузи (Syracuse University), у Пенсилванији (University of Pennsylvania), и Архитектонској школи Универзитета Нотр Дам (School of Architecture Notre Dame University, Indiana), као и на летњим курсевима које организује Институт за изучавање класичне архитектуре у Њујорку (The Institute for the Study of Classical Architecture, New York). Ову архитектуру промовише и Институт за архитектуру принца од Велса (Prince of Wales's Institute of Architecture, London), а класична архитектура присутна је у многим савременим пројектима за јавне и приватне грађевине у Европи и Америци. Видети: *The Classicist*, No. Four (1997–98), The Institute for the Study of Classical Architecture, New York 1997, 74–81.
Током јуна–јула 2002. године шестонедељни курс Института за изучавање класичне архитектуре у Њујорку је са успехом завршила асистент-приправник Архитектонског факултета у Београду Рената Јадрешин-Милић, чије је искуство у раду на овом курсу помогло у концепирању практичне наставе из предмета Стили и форме у архитектури на ПП2 у шк. 2002/03. години.
- ⁸ Ове квалитете је проф. Портогези, у наведеном тексту, уочио код архитектонских дела проф. Деметри Порфириоса (D. Porphyrios), кога је окарактерисао као присталицу класичног хуманизма (classical humanism), који представља радикалну опозицију савременим модернистима и постмодернистима. Порфириосова дела по мишљењу Портогезија иницирају ренесансу хумане архитектуре, која у центар пажње враћа човека и класицизам као начин живота, са свим његовим културним вредностима. Као посебан квалитет код њих се, такође, препознаје усаглашеност између архитектуре и урбаних форми, односно она изражавају хармоничну везу између човека и природе, што је такође суштина класичног градитељства. Видети: *P. Portoghesi, Classicism in Manhattan*, наведено дело, 9–12. Такође видети: J. W. Stamper, *The Critics of Classicism*, *The Classicist*, No. Four (1997–98), 17–14.

SUMMARY: *Nađa Kurtović-Folić, Mirjana Roter-Blagojević, Renata Jadrešin-Milić*

THE STUDY OF STYLES AND FORMS IN ARCHITECTURE

AN ACCOUNT OF THE SPECIAL PROGRAMME 2 –

THE DEVELOPMENT AND THEORY OF ARCHITECTURE AND ARTS

AT THE SCHOOL OF ARCHITECTURE, UNIVERSITY OF BELGRADE

In order to facilitate a broader approach to the general subjects pertaining to the history of architecture and arts, the School of Architecture in Belgrade has held for a number of years a special programme for talented and interested students, called Special programme 2 – The Development and Theory of Architecture and Arts. The programme offers these students possibilities to study the general and national architectural heritage by focusing on specific aspects of architectural creation. The subjects taught are: Styles and Forms in Architecture, The Theory and Theorists of Architecture, Old Building Techniques, and the Aesthetics and Symbolism in Architecture and Art. Students learn about the original ideas, principles, building methods, forms and symbols characteristic of certain historic periods, but also about their transformation and application throughout the entire architectural development. Specific emphasis is put on the significance of research and competence in architectural development for the contemporary architectural activities. The students should get essential expertise and be capable of a critical approach to and evaluation of the historic experience in order to develop their own architectural culture.

The largest number of classes is devoted to the study of the origins, development and interpretation of styles and forms in architecture in certain epochs or longer periods. The lectures are devoted to interpretations of the origins, the

establishment and transformation of individual styles and the perception of form through history; in the practical segment of the programme the students are supposed to master the basic terminology, principles, proportions, forms and elements of historic architecture in their graphic works. They will later apply that in composing and designing the facades and smaller buildings. In immediate application of the historic principles and architectural forms, students are able to master the architectural elements of the past and build their own creative relationships towards them. This is particularly important for their future work in designing buildings within a historic environment or in the spirit of historical architecture, or their endeavours to protect the architectural heritage.

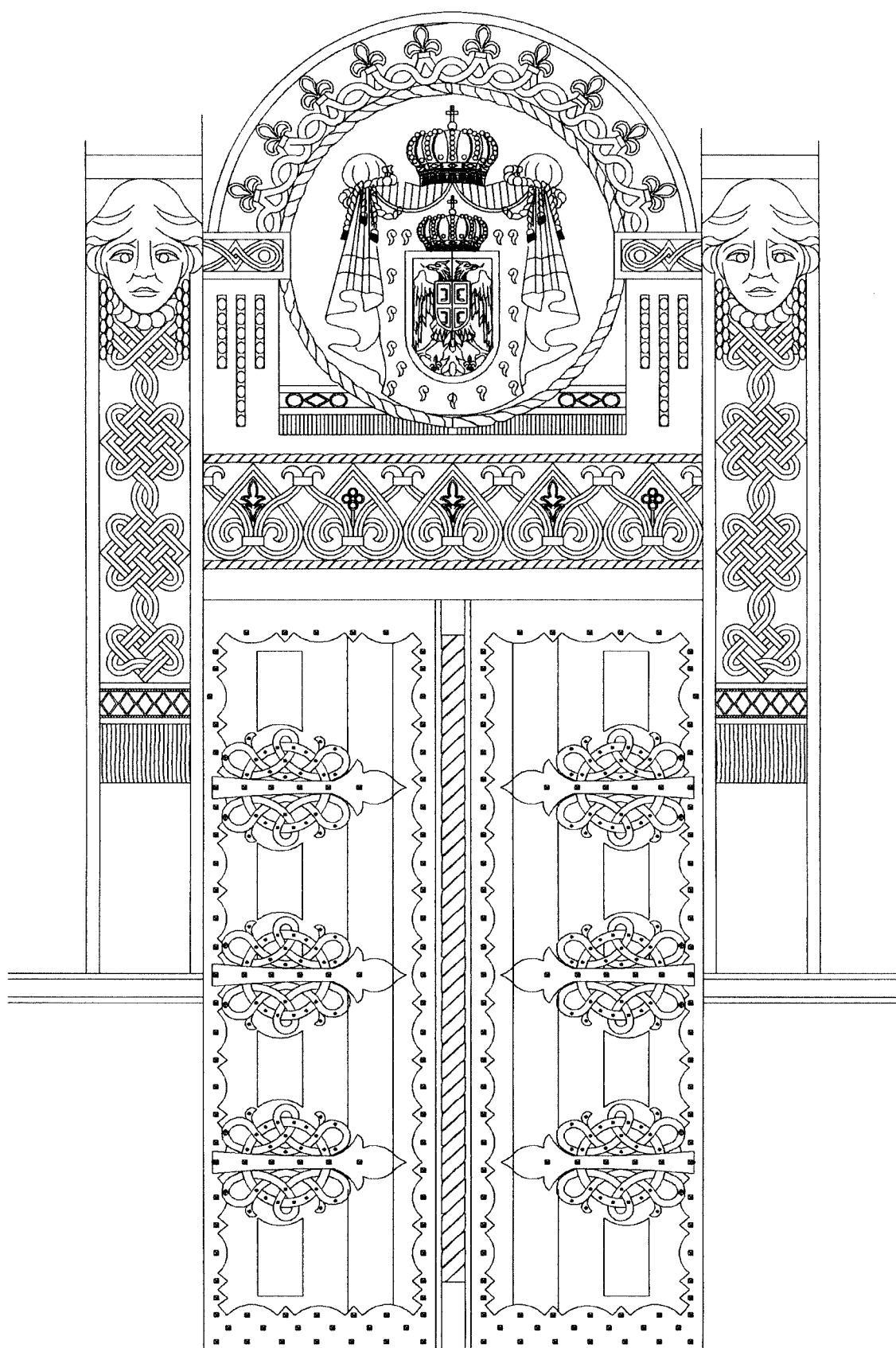
List of Illustrations:

Fig. 1. First exercise, the vault, student Ida Stijanović

Fig. 2. Second exercise, the cylinder of the column, student Petar Slepčević

Fig. 3. Third exercise, analysis of style elements and details on the man facade of the house of M. Stojanović (53–55 Kneza Mihaila Street), student Marija Mrvaljević

Fig. 4. Fourth exercise, composition and style treatment of the facade, student Zorica Ilić

Министерство просвещения, деталь портала